

Υπόθεση C-181/20

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

24 Απριλίου 2020

Αιτούν δικαστήριο:

Nejvyšší soud (Τσεχική Δημοκρατία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

12 Μαρτίου 2020

Ενάγουσα:

VYSOČINA WIND a.s.

Εναγόμενη:

Česká republika – Ministerstvo životního prostředí

Αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης

Ερμηνεία του άρθρου 13 της οδηγίας 2012/19/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ) (ΕΕ 2012, L 197, σ. 38, στο εξής: οδηγία 2012/19).

Ευθύνη κράτους μέλους για ζημία προκληθείσα σε ιδιώτη λόγω παράβασης του δικαίου της Ένωσης

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Άρθρο 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ)

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Έχει το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ), την έννοια ότι απαγορεύει σε κράτος μέλος να επιβάλλει στους χρήστες και όχι στους παραγωγούς την υποχρέωση χρηματοδότησης της συλλογής, της επεξεργασίας, της ανάκτησης και της περιβαλλοντικώς ορθής διάθεσης των ΑΗΗΕ που προέρχονται από φωτοβολταϊκά πλαίσια τα οποία διατέθηκαν στην αγορά πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013;

2. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, ασκεί επιρροή, για την εκτίμηση των προϋποθέσεων στοιχειοθέτησης της ευθύνης κράτους μέλους για ζημία προκληθείσα σε ιδιώτη λόγω παράβασης του δικαίου της Ένωσης, περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, κατά την οποία οικείο το κράτος μέλος είχε ρυθμίσει σε εθνικό επίπεδο τα της χρηματοδότησης των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων ήδη πριν από την έκδοση οδηγίας δυνάμει της οποίας τα φωτοβολταϊκά πλαίσια υπάχθηκαν στη ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης και επιβλήθηκε στους παραγωγούς η υποχρέωση κάλυψης των σχετικών δαπανών, τούτο δε και ως προς τα φωτοβολταϊκά πλαίσια που διατέθηκαν στην αγορά πριν από την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας (και από την ίδια τη θέσπιση ρύθμισης σε επίπεδο Ένωσης);

Οι κρίσιμες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Οδηγία 2012/19, άρθρο 12, παράγραφος 4, άρθρο 13 και άρθρο 24

Άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι κρίσιμες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů (νόμος 185/2001 περί αποβλήτων και περί τροποποίησης ορισμένων άλλων νόμων, στο εξής: νόμος περί αποβλήτων), άρθρα 37ρ και 37h.

Συνοπτική έκθεση του δικαίου της Ένωσης και του εθνικού δικαίου

- 1 Το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μεριμνούν ώστε η χρηματοδότηση της συλλογής, της επεξεργασίας, της ανάκτησης και της περιβαλλοντικώς ορθής διάθεσης των αποβλήτων ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών εξοπλισμών (στο εξής: διαχείριση των αποβλήτων) που διατέθηκαν στην αγορά μετά τις 13 Αυγούστου 2005 να καλύπτεται από τους παραγωγούς. Η διαχείριση των λεγόμενων ιστορικών αποβλήτων, δηλαδή των προερχόμενων από προϊόντα που διατέθηκαν στην αγορά πριν από την ημερομηνία αυτή, χρηματοδοτείται, στην περίπτωση ανταλλαγής των παλαιών προϊόντων με νέα προϊόντα (και εφόσον τα κράτη μέλη δεν επέβαλαν στους

χρήστες την υποχρέωση αυτή), από τους παραγωγούς των νέων αυτών προϊόντων, στη δε περίπτωση των λοιπών ιστορικών αποβλήτων, από τους χρήστες τους. Η υποχρέωση αυτή, την οποία προέβλεπε ήδη η οδηγία 2002/96/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τα απόβλητα ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ) (ΕΕ 2003, L 37, σ. 24, στο εξής: αρχική οδηγία του 2002), ισχύει, εν τέλει, και για τα απόβλητα φωτοβολταϊκών πλαισίων. Η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας 2012/19 στην εσωτερική έννομη τάξη έληξε στις 14 Φεβρουαρίου 2014.

- 2 Η Τσεχική Δημοκρατία εκπλήρωσε τις απορρέουσες από την αρχική οδηγία του 2002 υποχρεώσεις της εκδίδοντας τον νόμο περί αποβλήτων. Το 2012, ακόμη και πριν από την έκδοση της οδηγίας 2012/19, παρεμβλήθηκε στον νόμο αυτό ένα νέο άρθρο 37p, δυνάμει του οποίου θεσπίστηκε μηχανισμός χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων. Κατά τη διάταξη αυτή, η υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων που διατέθηκαν στην αγορά πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013 βαρύνει τον φορέα εκμετάλλευσης της ηλιακής μονάδας παραγωγής ενέργειας και εκπληρώνεται μέσω καταβολής τέλους ανακύκλωσης σε ισόποσες δόσεις. Προς τούτο, επιβλήθηκε στους φορείς εκμετάλλευσης ηλιακών μονάδων παραγωγής ενέργειας η υποχρέωση να συνάψουν, το αργότερο έως τις 30 Ιουνίου 2013, σύμβαση με φορέα εξασφάλισης ενός κοινού συστήματος χρηματοδότησης κατά τέτοιο τρόπο, ώστε η χρηματοδότηση αυτή να εξασφαλιστεί το αργότερο από την 1η Ιανουαρίου 2019. Αντιθέτως, όσον αφορά τα φωτοβολταϊκά πλαίσια που διατέθηκαν στην αγορά μετά την 1η Ιανουαρίου 2013, προβλέφθηκε ότι η εν λόγω υποχρέωση βαρύνει τους παραγωγούς των πλαισίων αυτών.

Σύνοψη των πραγματικών περιστατικών και εξέλιξη της διαδικασίας

- 3 Η ενάγουσα αποτελεί φορέα εκμετάλλευσης της ηλιακής μονάδας παραγωγής ενέργειας «Vranovská ves II». Η μονάδα αυτή τέθηκε σε λειτουργία το 2009, μέσω χρήσης φωτοβολταϊκών πλαισίων που διατέθηκαν στην αγορά μετά τις 13 Αυγούστου 2005, αλλά, εν πάση περιπτώσει, πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 37p του νόμου περί αποβλήτων, η ενάγουσα συνήψε με τους αρμόδιους φορείς συμβάσεις βάσει των οποίων κατέβαλε στους φορείς αυτούς, κατά τα έτη 2015 και 2016 και σε τρεις δόσεις, τέλος ανακύκλωσης για ηλεκτρικά απόβλητα φωτοβολταϊκών πλαισίων συνολικού ύψους 1 613 773,24 τσεχικών κορωνών (CZK).
- 4 Η ενάγουσα φρονεί ότι η Τσεχική Δημοκρατία μετέφερε εσφαλμένα στην εσωτερική έννομη τάξη την οδηγία 2012/19 στο μέτρο που, σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής, η υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων που διατέθηκαν στην αγορά μετά τις 13 Αυγούστου 2005 βαρύνει τον παραγωγό και όχι τον χρήστη. Συνεπεία αυτού, η ενάγουσα υπέστη βλάβη, διότι, σύμφωνα με το άρθρο 37p του νόμου περί αποβλήτων το οποίο εξακολουθεί να ισχύει, η ενάγουσα οφείλει και μετά τις 14 Φεβρουαρίου 2014 (ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας μεταφοράς) να

καταβάλλει τέλος ανακύκλωσης, το οποίο, κατά το δίκαιο της Ένωσης, βαρύνει τον παραγωγό. Για τον λόγο αυτό, η ενάγουσα άσκησε αγωγή κατά της Τσεχικής Δημοκρατίας με αίτημα την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από την παράβαση του δικαίου της Ένωσης, και της οποίας το ύψος υπολογίζεται στο ποσό των 1 613 773,24 CZK του καταβληθέντος τέλους.

- 5 Η Τσεχική Δημοκρατία φρονεί ότι η υποχρέωση των παραγωγών να χρηματοδοτούν τη διαχείριση των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων ισχύει ως προς τα φωτοβολταϊκά πλαίσια που διατέθηκαν στην αγορά μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς (14 Φεβρουαρίου 2014), δεδομένου ότι η αναδρομική επιβολή τέτοιας υποχρέωσης θα αποτελούσε περίπτωση μη επιτρεπόμενης αναδρομικότητας και συνακόλουθης παραβίασης των γενικών νομικών αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου. Η εναγόμενη ισχυρίζεται, εν συνεχεία, ότι πολλοί από τους παραγωγούς που διέθεσαν στο εμπόριο φωτοβολταϊκά πλαίσια κατά τα έτη 2005 έως 2013 έχουν παύσει να υφίστανται και ότι, επομένως, δεν είναι πλέον δυνατό να τους επιβληθεί υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων. Τέλος, η εναγόμενη επισημαίνει ότι, στο πλαίσιο της διεξαχθείσας διαδικασίας EU Pilot, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν εντόπισε καμία παράβαση κατά τη διαδικασία μεταφοράς του άρθρου 13 της οδηγίας 2012/19 στο εσωτερικό δίκαιο και ότι, ως εκ τούτου, δεν έχει κινηθεί καμία διαδικασία κατά της Τσεχικής Δημοκρατίας λόγω παράβασης των υποχρεώσεων που υπέχει το εν λόγω κράτος μέλος από το δίκαιο της Ένωσης.
- 6 Το Obvodní soud pro Prahu 10 (επαρχιακό δικαστήριο Πράγας, δέκατο τμήμα, Τσεχική Δημοκρατία), ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο, δέχθηκε την αγωγή αυτή με απόφαση της 6ης Απριλίου 2018. Η τελευταία αυτή απόφαση επικυρώθηκε με απόφαση του Městský soud v Praze (περιφερειακού δικαστηρίου Πράγας, Τσεχική Δημοκρατία) της 14ης Νοεμβρίου 2018. η Τσεχική Δημοκρατία άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά της απόφασης του Městský soud v Praze (περιφερειακού δικαστηρίου Πράγας).

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

- 7 Εν προκειμένω, είναι αναγκαίο να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν, όσον αφορά τα φωτοβολταϊκά πλαίσια, η Τσεχική Δημοκρατία μετέφερε ορθώς στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19. Προς τούτο, είναι αναγκαίο να καθοριστεί αν το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19 απαγορεύει σε κράτος μέλος να επιβάλλει την υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων που διατέθηκαν στην αγορά πριν από την 1η Ιανουαρίου 2013 στους φορείς εκμετάλλευσης των ηλιακών μονάδων παραγωγής ενέργειας (χρήστες) και όχι στους παραγωγούς. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο ερώτημα αυτό, το άρθρο 37ρ του νόμου περί αποβλήτων αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης και πρέπει να εξεταστεί μήπως στοιχειοθετείται ευθύνη του κράτους μέλους για ζημία προκληθείσα σε ιδιώτη από παράβαση του δικαίου της Ένωσης. Συναφώς, πρέπει επίσης να τεθεί το ερώτημα αν περιστάσεις

όπως οι επίμαχες στην κύρια δίκη είναι ικανές να επηρεάσουν την εκτίμηση περί πλήρωσης των προϋποθέσεων ευθύνης του κράτους μέλους.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 8 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν αμφισβητείται ότι το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να επιβάλλουν στους παραγωγούς την υποχρέωση να χρηματοδοτούν τη διαχείριση των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων, εφόσον πρόκειται περί πλαισίων που διατίθενται στην αγορά μετά τις 14 Φεβρουαρίου 2014. Ομοίως, δεν αμφισβητείται ότι, στην περίπτωση των ιστορικών αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων (που διατέθηκαν στην αγορά πριν από τις 13 Αυγούστου 2005), το κράτος μέλος δύναται να επιβάλει την εν λόγω υποχρέωση στους χρήστες. Αντιθέτως, αμφιβολίες εγείρει το ζήτημα ποιος υπέχει την ως άνω υποχρέωση όσον αφορά τα φωτοβολταϊκά πλαίσια που διατέθηκαν στην αγορά κατά την περίοδο από τις 13 Αυγούστου 2005 έως τις 14 Φεβρουαρίου 2014.
- 9 Επομένως, πρέπει καταρχάς να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν τα φωτοβολταϊκά πλαίσια που διατέθηκαν στην αγορά πριν από τις 14 Φεβρουαρίου 2014 εμπίπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2012/19. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, τίθεται εν συνεχεία το ερώτημα αν η επιβολή της υποχρέωσης σε σχέση με τα φωτοβολταϊκά πλαίσια που διατέθηκαν στην αγορά μετά τις 13 Αυγούστου 2015 μπορεί να έχει αναδρομική ισχύ και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν η αναδρομικότητα αυτή είναι επιτρεπόμενη ή μη. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο σύνολο των ως άνω ερωτημάτων, πρέπει, τέλος, να διευκρινιστεί πώς πρέπει το κράτος μέλος να μεταφέρει στο εσωτερικό του δίκαιο μια οδηγία η οποία του επιβάλλει την υποχρέωση να θεσπίσει εθνική ρύθμιση χαρακτηριζόμενη από μη επιτρεπόμενη αναδρομικότητα.
- 10 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι δύο διάδικοι εκκινούν από διαφορετικές προκείμενες όσον αφορά το χρονικό σημείο και τον γενεσιουργό λόγο της υποχρέωσης χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων. Τα ιεραρχικώς κατώτερα δικαστήρια και η ενάγουσα εκκινούν σαφώς από την προκείμενη ότι η υποχρέωση γεννάται αφ' ης στιγμής δημιουργηθεί το συγκεκριμένο απόβλητο. Κατά την Τσεχική Δημοκρατία, είναι αδιαμφισβήτητο ότι ο η εν λόγω υποχρέωση γεννάται μόλις διατεθεί το προϊόν στην αγορά. Υπό το πρίσμα αυτό, η νομική επιχειρηματολογία αμφοτέρων των διαδίκων είναι, κατ' ουσίαν, λογική. Συγκεκριμένα, αν η υποχρέωση γεννάται αφ' ης στιγμής δημιουργηθεί το απόβλητο, η οδηγία 2012/19 απαιτεί από τα κράτη μέλη να θεσπίσουν νομική ρύθμιση η οποία, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, δεν έχει αναδρομική ισχύ. Πράγματι, η ρύθμιση αυτή παράγει αποτελέσματα μόνο για το μέλλον, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ο προσδιορισμός του υπόχρεου για τη χρηματοδότηση της διαχείρισης των αποβλήτων πραγματοποιείται σε συνάρτηση με την ημερομηνία διάθεσης στην αγορά του προϊόντος από το οποίο δημιουργήθηκε το συγκεκριμένο απόβλητο (13 Αυγούστου 2005). Αν, αντιθέτως, η υποχρέωση γεννάται ήδη κατά τον χρόνο της διάθεσης του προϊόντος στην

αγορά, η εν λόγω διάθεση στην αγορά αποτελεί ολοκληρωμένη κατάσταση και η επιβολή υποχρέωσης χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων των προϊόντων που διατίθενται κατ' αυτόν τον τρόπο στην αγορά δυνάμει της οδηγίας θα μπορούσε όντως να παραγάγει αναδρομικό αποτέλεσμα. Ειδικότερα, θα μπορούσε στην πραγματικότητα να αφορά απόβλητα που έχουν δημιουργηθεί στο παρελθόν και έχουν ήδη χρηματοδοτηθεί, με αποτέλεσμα να μεταβιβαστεί αναδρομικώς κατ' αυτόν τον τρόπο η ευθύνη χρηματοδότησης της εν λόγω διαχείρισης σε άλλον φορέα.

- 11 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων γεννάται, σύμφωνα με την οδηγία 2012/19, αφ' ης στιγμής ο ηλεκτρικός εξοπλισμός (φωτοβολταϊκό πλαίσιο) καθίσταται απόβλητο. Αντιθέτως, η θέση ότι η υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων γεννάται ήδη κατά τη διάθεση του προϊόντος στην αγορά δεν φαίνεται ορθή, μεταξύ άλλων για τον λόγο ότι δεν είναι απολύτως σαφές πότε θα δημιουργηθεί το απόβλητο. Συγκεκριμένα, κάτι τέτοιο θα αποτελούσε όρο ή προθεσμία, ενώ, μέχρι το χρονικό σημείο δημιουργίας του αποβλήτου, η κατ' αυτόν τον τρόπο επιβαλλόμενη υποχρέωση θα τελούσε υπό αίρεση και θα ήταν αβέβαιη. Στο πλαίσιο αυτό, η επιχειρηματολογία της Τσεχικής Δημοκρατίας είναι αβάσιμη, διότι, όταν το απόβλητο δημιουργείται μετά τις 14 Φεβρουαρίου 2014, ουδόλως τίθεται ζήτημα αναδρομικότητας. Κατά το αιτούν δικαστήριο, για αναδρομικότητα μπορεί να γίνει λόγος μόνο σε περίπτωση δημιουργίας αποβλήτου πριν από τις 14 Φεβρουαρίου 2014. Συγκεκριμένα, η οδηγία 2012/19 ουδόλως προβλέπει την εφαρμογή της σε ένα τέτοιο απόβλητο και ουδόλως απηχεί οποιαδήποτε πρόθεση του νομοθέτη της Ένωσης να θεσπίσει νομικό καθεστώς με αναδρομική ισχύ.
- 12 Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, η ορθή ερμηνεία του άρθρου 13 της οδηγίας 2012/19 είναι ότι οι παραγωγοί πρέπει να επιβαρυνθούν, δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, με το κόστος διαχείρισης των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων που διατέθηκαν στην αγορά μετά τις 13 Αυγούστου 2005, αλλά μόνο για τα μεταγενέστερα της 14ης Φεβρουαρίου 2014 απόβλητα. Επ' αυτού, δεν πρόκειται για αναδρομικότητα κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης, οπότε δεν είναι αναγκαίο να εξεταστούν οι προϋποθέσεις ενδεχόμενης δικαιολόγησής της. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η ερμηνεία αυτή πρέπει να προκριθεί για τον πρόσθετο λόγο ότι (όπως διευκρινίστηκε ανωτέρω), από την οδηγία 2012/19 ουδόλως προκύπτει πρόθεση του νομοθέτη της Ένωσης να θεσπίσει νομικό καθεστώς με αναδρομική ισχύ.
- 13 Λαμβανομένης υπόψη της ερμηνείας αυτής, θα μπορούσε να συναχθεί, κατά το αιτούν δικαστήριο, ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19 επιβάλλοντας στους χρήστες την υποχρέωση να χρηματοδοτούν τη διαχείριση των αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων που διατέθηκαν στην αγορά μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2013. Επομένως, η μεταφορά της οδηγίας 2012/19 στην οποία προέβη η Τσεχική Δημοκρατία δεν μπορεί να θεωρηθεί ορθή.

- 14 Εντούτοις, τίθεται το ερώτημα αν μπορεί να γίνει δεκτή επίσης μια άλλη άποψη, ήτοι ότι ένα κράτος μέλος μεταφέρει ορθώς στο εσωτερικό του δίκαιο το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19 όταν επιβάλλει στους χρήστες την υποχρέωση να χρηματοδοτούν τη διαχείριση των αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων που διατέθηκαν στην αγορά μέχρι την 1 Ιανουαρίου 2013, εφόσον ληφθούν υπόψη οι ακόλουθες περιστάσεις.
- 15 Πρώτον, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στις παρατηρήσεις της Επιτροπής σε σχέση με την έκδοση της αρχικής οδηγίας του 2002, οι οποίες οδήγησαν τελικά το θεσμικό αυτό όργανο να παραιτηθεί από την ιδέα της επιβολής στους παραγωγούς γενικής υποχρέωσης χρηματοδότησης των ιστορικών αποβλήτων. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επιβολή μιας τέτοιας υποχρέωσης σε περίπτωση προϊόντων που διατέθηκαν στην αγορά πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της αρχικής οδηγίας του 2002 θα συνιστούσε επιβολή υποχρέωσης με αναδρομική ισχύ ικανή να εκθέσει τους παραγωγούς σε σημαντικό οικονομικό κίνδυνο. Οι εκτιμήσεις αυτές μπορούν να εφαρμοστούν, κατ' αναλογία, και στην περίπτωση των φωτοβολταϊκών πλαισίων τα οποία, εν τέλει, υπάχθηκαν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης με την οδηγία 2012/19.
- 16 Δεύτερον, στο πλαίσιο αυτό ασκεί επίσης επιρροή η ενδεχόμενη σημασία της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των παραγωγών φωτοβολταϊκών πλαισίων. Συγκεκριμένα, οι τελευταίοι δεν όφειλαν να υποθέσουν ότι θα τους επιβαλλόταν στο μέλλον αναδρομικός η υποχρέωση χρηματοδότησης των αποβλήτων, και επομένως και των αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων που είχαν ήδη διατεθεί στο εμπόριο κατά το παρελθόν, οπότε δεν είχαν τη δυνατότητα να συμπεριλάβουν το κόστος αυτό στην τιμή των εν λόγω πλαισίων. Τούτο είναι ικανό να τους εκθέσει σε σοβαρό οικονομικό κίνδυνο.
- 17 Τρίτον, το γεγονός ότι η Τσεχική Δημοκρατία είχε αρχικώς θεσπίσει σε εθνικό επίπεδο κανονιστική ρύθμιση σχετικά με τη χρηματοδότηση των αποβλήτων φωτοβολταϊκών πλαισίων, η οποία στη συνέχεια κατέστη αναγκαίο να τροποποιηθεί σύμφωνα με νέα κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης εφαρμοζόμενη και στα πλαίσια για τα οποία η εν λόγω υποχρέωση είχε ήδη επιβληθεί δυνάμει του εθνικού δικαίου, θα μπορούσε να οδηγήσει σε άνιση μεταχείριση μεταξύ των χρηστών που εκπλήρωσαν την επιβαλλόμενη από το εθνικό δίκαιο υποχρέωση πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας 2012/19 σε σχέση με εκείνους που δεν τήρησαν την υποχρέωση αυτή. Συγκεκριμένα, το άρθρο 37ρ του νόμου περί αποβλήτων προβλέπει υποχρεώσεις σύναψης σύμβασης και εκ των προτέρων χρηματοδότησης του κόστους βάσει της εν λόγω σύμβασης, η δε χρηματοδότηση αυτή πρέπει να πραγματοποιηθεί ακολούθως μέσω κατανομής των τελών σε περισσότερες δόσεις. Επομένως, αν ο φορέας εκμετάλλευσης ηλιακής μονάδας παραγωγής ενέργειας, κατά παράβαση των διατάξεων του εθνικού δικαίου, δεν έχει εκπληρώσει την υποχρέωσή του, θα μπορούσε να βρεθεί, κατόπιν της τροποποίησης της νομοθεσίας που προέκυψε από την έκδοση της οδηγίας 2012/19, σε προνομιακή θέση σε σχέση με τους παραγωγούς που έχουν ήδη εκπληρώσει την υποχρέωση αυτή. Η αλλαγή του φορέα που είναι

επιφορτισμένος με τη χρηματοδότηση θα είχε αναδρομικό αποτέλεσμα και έναντι των φορέων που έχουν εκπληρώσει την υποχρέωσή τους.

- 18 Υπό το πρίσμα αυτό, μπορεί επίσης να είναι λυσιτελές το επιχείρημα της Τσεχικής Δημοκρατίας κατά το οποίο, αν, κατά τη θέσπιση της εθνικής ρύθμισης, δεν είχε επιλεγεί ως τρόπος εκπλήρωσης της υποχρέωσης η κατανομή της χρηματοδότησης σε περισσότερες δόσεις, αλλά είχε επιβληθεί υποχρέωση εφάπαξ καταβολής του συνολικού ποσού, τυχόν μεταγενέστερη μεταβίβαση της ευθύνης σε άλλον φορέα, σύμφωνα με τη νέα ρύθμιση της Ένωσης, θα μπορούσε να μεταβάλει αναδρομικά το νομικό καθεστώς όσον αφορά επιβληθείσα και ήδη εξ ολοκλήρου εκπληρωθείσα υποχρέωση (σε σύγκριση με την καταβολή σε δόσεις).
- 19 Τέταρτον, η Τσεχική Δημοκρατία δεν είναι το μόνο κράτος μέλος που μετέφερε στην εσωτερική έννομη τάξη το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19 όσον αφορά τα φωτοβολταϊκά πλαίσια προβαίνοντας σε διάκριση μεταξύ των φορέων που υποχρεούνται να χρηματοδοτήσουν τη διαχείριση των αποβλήτων βάσει του χρονικού σημείου της διάθεσης του φωτοβολταϊκού πλαισίου στην αγορά και όχι βάσει της ημερομηνίας της 13ης Αυγούστου 2005 που όρισε η οδηγία 2012/19. Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει συναφώς στη γερμανική νομοθεσία (άρθρο 7 του Elektro- und Elektronikgerätegesetz) και στην αυστριακή νομοθεσία (άρθρο 10 του Elektroaltgeräteverordnung).
- 20 Πέμπτον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ένα πρακτικό πρόβλημα, το οποίο επίσης τέθηκε από την Τσεχική Δημοκρατία, ότι δηλαδή ένας παραγωγός ο οποίος είχε στο παρελθόν διαθέσει στην αγορά φωτοβολταϊκά πλαίσια δεν εξακολουθεί κατ' ανάγκη να υφίσταται, οπότε δεν μπορεί πλέον να του επιβληθεί υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων των εν λόγω πλαισίων. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο εφιστά την προσοχή στην ελληνική νομοθεσία (άρθρο 16-B-3 της υπουργικής απόφασης 23615/651/Ε.103), κατά την οποία, σε μια τέτοια περίπτωση, η υποχρέωση βαρύνει τον χρήστη.
- 21 Τέλος, ως έκτο επιχείρημα προβάλλεται η προσέγγιση που έχει ακολουθήσει μέχρι σήμερα η Επιτροπή όσον αφορά την παρακολούθηση της μεταφοράς της οδηγίας 2012/19 στο εσωτερικό δίκαιο. Η Επιτροπή δεν έχει μέχρι σήμερα κινήσει διαδικασία κατά της Τσεχικής Δημοκρατίας στον τομέα αυτό λόγω παράβασης από το εν λόγω κράτος μέλος των υποχρεώσεων που υπέχει από το δίκαιο της Ένωσης. Κατά την Τσεχική Δημοκρατία, έχει μάλιστα επιβεβαιωθεί ότι η εφαρμοστέα τσεχική νομοθεσία είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης. Τούτο ασκεί επιρροή κατά μείζονα λόγο εν προκειμένω, δεδομένου ότι η μεταφορά του άρθρου 13 της οδηγίας 2012/19 όσον αφορά τα φωτοβολταϊκά πλαίσια πραγματοποιήθηκε ποικιλοτρόπως στα διάφορα κράτη μέλη, όπως εκτέθηκε ανωτέρω.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 22 Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, τίθεται το ζήτημα της ευθύνης της Τσεχικής Δημοκρατίας για τη ζημία που υπέστη η

ενάγουσα, ως φορέας εκμετάλλευσης ηλιακής μονάδας παραγωγής ενέργειας, λόγω παράβασης του δικαιού της Ένωσης (δηλαδή λόγω εσφαλμένης μεταφοράς του άρθρου 13 της οδηγίας 2012/19).

- 23 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι, για να μπορεί ένα κράτος μέλος να θεωρηθεί υπεύθυνο για μια τέτοια ζημία εις βάρος ιδιώτη, πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις της ευθύνης για μια τέτοια ζημία, ήτοι 1) παράβαση του δικαιού της Ένωσης (αρκεί, για παράδειγμα, η εσφαλμένη μεταφορά οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο), 2) πρόκληση ζημίας σε ιδιώτη, 3), άμεση αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παράβασης αυτής και της ζημίας, και 4) η παράβαση του δικαιού της Ένωσης πρέπει να είναι κατάφωρη (βλ. αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 1991, Francovich κ.λπ., C-6/90 και C-9/90, EU:C:1991:428, και της 5ης Μαρτίου 1996, Brasserie du pêcheur και Factortame, C-46/93 και C-48/93, EU:C:1996:79).
- 24 Κατά το αιτούν δικαστήριο, υπάρχει αμφιβολία ως προς το αν ορισμένες από τις ανωτέρω περιγραφόμενες περιστάσεις της κύριας δίκης μπορούν να επηρεάσουν την εκτίμηση των προϋποθέσεων αυτών.
- 25 Υπό το πρίσμα αυτό, μπορεί να είναι κρίσιμο, ειδικότερα, το γεγονός ότι, εν προκειμένω, το κράτος μέλος (η Τσεχική Δημοκρατία) είχε το ίδιο θεσπίσει κανόνες χρηματοδότησης των αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων σε εθνικό επίπεδο, τούτο δε πριν από την έκδοση της οδηγίας 2012/19, δυνάμει της οποίας τα φωτοβολταϊκά πλαίσια υπάχθηκαν στο πεδίο εφαρμογής της κανονιστικής ρύθμισης της Ένωσης και επιβλήθηκε υποχρέωση χρηματοδότησης της διαχείρισης των αποβλήτων στους παραγωγούς και ως προς τα φωτοβολταϊκά πλαίσια που διατέθηκαν στην αγορά πριν από την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας αυτής (και από τη θέσπιση της αντίστοιχης ρύθμισης σε επίπεδο Ένωσης).
- 26 Σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο, οι φορείς εκμετάλλευσης ηλιακών μονάδων παραγωγής ενέργειας είχαν υποχρέωση σύναψης συμβάσεων προς εξασφάλιση της χρηματοδότησης των αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων υπό μορφή καταβολής δόσεων έως τις 30 Ιουνίου 2013, και επομένως σε χρόνο κατά τον οποίο η νομοθεσία αυτή δεν ήταν αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης. Εντούτοις, μετά την έκδοση της οδηγίας 2012/19, εξακολουθούσε να ισχύει σύμβαση μεταξύ του φορέα εκμετάλλευσης της ηλιακής μονάδας παραγωγής ενέργειας και του φορέα διασφάλισης της από κοινού εκπλήρωσης της επιβληθείσας υποχρέωσης, οπότε ο φορέας εκμετάλλευσης της ηλιακής μονάδας παραγωγής ενέργειας έπρεπε, δυνάμει της σύμβασης αυτής, να εξακολουθήσει να εκπληρώνει την υποχρέωσή του. Συναφώς, τίθεται, πρώτον, το ζήτημα αν, σε μια τέτοια περίπτωση, είναι δυνατόν, μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, να προβάλλεται, εν γένει, παράβαση του δικαιού της Ένωσης σε σχέση με την καταβολή δόσεων, όταν η σχετική υποχρέωση έχει θεσπιστεί και εν μέρει εκπληρωθεί πριν από τη θέσπιση της νομοθεσίας της Ένωσης.

- 27 Επιπλέον, εν προκειμένω και λαμβανομένων υπόψη των προαναφερθεισών περιστάσεων, η εκπλήρωση της υποχρέωσης που επιβάλλει η εθνική νομοθεσία για τη σύναψη σύμβασης και η καταβολή τελών στο κοινό σύστημα που προβλέπει η νομοθεσία αυτή δεν έχει κατ' ανάγκη αιτιώδη σύνδεσμο με τη μεταφορά της οδηγίας 2012/19 στο εσωτερικό δίκαιο. Για τον λόγο αυτό τίθεται περαιτέρω το ζήτημα αν η προβαλλόμενη ζημία, η οποία προκλήθηκε από την εσφαλμένη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 2012/19, συνεπεία της οποίας ο φορέας εκμετάλλευσης της ηλιακής μονάδας παραγωγής ενέργειας εξακολούθησε να οφείλει την καταβολή τελών για τη διαχείριση των αποβλήτων των φωτοβολταϊκών πλαισίων, ακόμη και κατά την περίοδο κατά την οποία, δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, η εν λόγω διαχείριση των αποβλήτων πρέπει να χρηματοδοτείται από τον παραγωγό, μπορούσε να έχει άμεση αιτιώδη συνάφεια με την εσφαλμένη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 2012/19, όπως απαιτεί το δίκαιο της Ένωσης.
- 28 Ασαφής είναι επίσης η σημασία της περίπτωσης αυτής όσον αφορά την απαίτηση του «κατάφωρου» χαρακτήρα της παράβασης του δικαίου της Ένωσης. Πράγματι, η θέσπιση της νομοθεσίας της Ένωσης συνεπάγεται την αναδρομική μεταβίβαση της ευθύνης και στον τομέα των φωτοβολταϊκών πλαισίων ως προς τη χρηματοδότηση των οποίων έχει ήδη επιβληθεί δυνάμει του εθνικού δικαίου υποχρέωση σε συγκεκριμένο επιχειρηματία, υποχρέωση η οποία μπορούσε, εξάλλου, να έχει ήδη πλήρως εκπληρωθεί. Στο πλαίσιο αυτό, είναι ιδιαιτέρως σημαντικό το γεγονός ότι το άρθρο 13 της οδηγίας 2012/19 μεταφέρθηκε ποικιλοτρόπως στα διάφορα κράτη μέλη και ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε, όπως τουλάχιστον υποστηρίζει η Τσεχική Δημοκρατία, ότι η μεταφορά στην εσωτερική έννομη τάξη ήταν εσφαλμένη.
- 29 Κατά το *Nejvyšší soud* (Ανώτατο Δικαστήριο, Τσεχική Δημοκρατία), τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως *acte clair* ούτε ως *acte éclairé*. Επομένως, το *Nejvyšší soud* (Ανώτατο Δικαστήριο), ως δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικο μέσα κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, κρίνει αναγκαίο να υποβάλει τα ερωτήματα αυτά στο Δικαστήριο. Λαμβανομένων υπόψη των ποικίλων τρόπων μεταφοράς του άρθρου 13 της οδηγίας 2012/19 όσον αφορά τα φωτοβολταϊκά πλαίσια στα διάφορα κράτη μέλη, η απάντηση στα ερωτήματα αυτά μπορεί να έχει σημασία όχι μόνο στην υπόθεση της κύριας δίκης, αλλά και στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύνολό της. Επομένως, μπορεί να καταστήσει δυνατή, στο μέλλον, την ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.